

Psikoloji Çalışmaları Studies in Psychology

Başvuru | Submitted 28.03.2022
Revizyon Talebi | Revision Requested 28.02.2023
Son Revizyon | Last Revision Received 19.01.2024
Kabul | Accepted 11.04.2025
Online Yayın | Published Online 22.04.2025

Araştırma Makalesi | Research Article

📖 Açık Erişim | Open Access

Kentsel ve Kırsal Yoksullukta Yaşam Koşulları, Ebeveynlik ve Çocukların Günlük Aktiviteleri

The Living Conditions, Parenting and Children's Daily Activities in Urban and Rural Poverty

Şükran Okur-Ataş¹ & Sibel Kazak Berument²

¹ TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

Öz

Yoksulluk, çocukların gelişimi için birçok alanda önemli bir risk faktörüdür. Ancak, kentsel ve kırsal yoksulluk, yaşam koşulları açısından farklılık gösterdiği için farklı risk faktörleri ile ilişkilidir. Bu çalışmanın amacı, kentsel ve kırsal yoksullukta yaşam koşullarının, ebeveynlik davranışlarının ve çocukların günlük aktivitelerinin karşılaştırılmasıdır. Çalışmanın katılımcıları, kentsel ve kırsal alanların dezavantajlı bölgelerinde yaşayan 275 anneden oluşmaktadır. Çalışma verisi, anketler ve açık uçlu sorular ile toplanmıştır. Çalışma bulgularına göre, kentsel yoksullukta gelir- ihtiyaç oranı, baba eğitim seviyesi, gıda güvencesizliği, ev ortamının uyarıcılığı (eğitici materyal ve aktiviteler), mahal- lenin fiziksel imkânları (market, kreş, sağlık merkezi gibi), mahalle stresi (kavga, gürültü vb.) ve annelerin çocuklarının eğitime dair beklentileri daha fazla; kırsal yoksullukta ise mahalledeki sosyal ilişkiler ve fiziksel özellikler (güvenlik, temizlik) ile komşulardan alınan sosyal destek daha fazladır. Ayrıca, kırsal bölgelerde yaşayan anneler yaşadıkları mahallenin imkanlarının (örn., çocuk parkı) çocuk gelişimindeki önemini daha sık rapor etmişlerdir. Sohbetlerinin içerikleri incelendiğinde ise, kentsel yoksulluktaki anneler nasihat verme ve eğitici aktiviteler hakkında çocukları ile daha fazla konuşurken, kırsal yoksullukta yaşayan anneler ise gelecek ve ev işleri hakkında çocukları ile daha fazla sohbet etmektedirler. Ayrıca, kentsel bölgelerde yaşayan çocuklar tabletlerle, kırsal bölgelerdeki çocuklar ise hayvanlarla ve tarlada daha sık zaman geçirmektedirler. Çalışma bulguları, Türkiye’de kentsel ve kırsal yoksulluğun çocuk yetiştirme koşulları ve ebeveynlik açısından benzerlik ve farklılıklarını göstermesi açısından önemlidir. Elde edilen bulguların, kentsel ve kırsal yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar için yol gösterici olması beklenmektedir.

Abstract

Poverty is a risk factor for children's development in several domains. However, since urban and rural poverty differ in terms of living conditions, they are related to different risk factors. The current study aims to compare the living conditions of urban and rural poverty, parenting behaviors, and children's daily activities. The participants were 275 mothers living in disadvantaged urban and rural regions. The data were collected via scales and open-ended questions. The results indicated that income-to-needs ratio, fathers' education level, food insecurity, home stimulation (educational materials and activities), physical resources (i.e., market, kindergarten, hospital) in the neighborhood, neighborhood stress (i.e., fighting, noise), and mothers' expectations for their children's educational attainment were higher in urban poverty, whereas, social relations and physical qualities (i.e., security, cleanliness) of the neighborhood and support from neighbors were higher in rural poverty. Additionally, mothers from rural regions reported the importance of neighborhood quality in child development more frequently. When the content of the conversations with children was examined, mothers from urban poverty talked to their children about advice

“ Atıf | Citation: Okur-Ataş, Ş., & Kazak Berument, S. (2025). Kentsel ve kırsal yoksullukta yaşam koşulları, ebeveynlik ve çocuk- ların günlük aktiviteleri. *Psikoloji Çalışmaları-Studies in Psychology*, 45(1), 99-119. <https://doi.org/10.26650/SP2024-1094729>

© This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Okur-Ataş, Ş. & Kazak Berument, S.

✉ Sorumlu Yazar | Corresponding author: Şükran Okur-Ataş sukran.okur@gmail.com

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Psychology

<https://sp.istanbul.edu.tr/>

e-ISSN: 2602-2982

and stimulating activities more frequently, whereas mothers from rural poverty talked about future and household chores more frequently. Moreover, children living in urban poverty were playing with tablets, whereas children living in rural poverty were spending time on farms and interacting with animals. The findings are important in terms of indicating the similarities and differences in child-rearing conditions and parenting in urban and rural poverty. The results are expected to guide future studies regarding the role of urban and rural poverty in children's development.

Anahtar Kelimeler Kentsel yoksulluk • kırsal yoksulluk • ebeveynlik • ev ortamı • mahalle özellikleri

Keywords Urban poverty • rural poverty • parenting • home environment • neighborhood quality

Extended Abstract

Although poverty is an important problem, there is no consensus on the definition of poverty. A recent view indicated that poverty is a multidimensional construct (Bourguignon & Chakravarty, 2019) involving income, education, health access, food security, and life standard indicators. Alkire and Santos (2014) proposed the multidimensional poverty index measuring poverty in three domains: health, education, and life standards. Therefore, the current study also assessed poverty in terms of multiple dimensions (income, education, food insecurity, and material hardship).

Poverty is related to several risk factors for children's development, such as less access to stimulating materials, living in unhealthy neighborhoods (Evans, 2004), living in chaotic houses (Evans et al., 2005), and experiencing negative parenting behaviors (Magnuson & Duncan, 2002). These risk factors have a negative impact on children's development, including cognitive skills, mental health, education, and behavioral development (e.g., Hair et al., 2015; Schmidt et al., 2021). However, the living conditions in urban and rural poverty show differences. For instance, people have lower education levels and less access to services (Champion & Hugo, 2017), but they have stronger relationships (Paul et al., 2003) in rural regions than in urban regions. Additionally, rural parents are more intrusive (Bornstein et al., 2008), more punitive, and more authoritarian (Lampard et al., 2000), and they invest less in their children's education (Roscigno et al., 2006); although there are studies reporting similar parenting behaviors (Nacak et al., 2009). However, studies examining the differences in parenting and living conditions that are important for children's development are limited in Türkiye (i.e., Nacak et al., 2011; Özdemir et al., 2020).

The current study aims to compare urban and rural poverty in terms of poverty level, home and neighborhood quality, mothers' parenting behaviors, and beliefs. It was hypothesized that

- H1. a) income, b) education level, and c) food insecurity would be higher in urban poverty than in rural poverty. In addition, the differences in material hardship were compared for exploratory reasons.
- H2. Home stimulation would be higher in urban poverty than in rural poverty. In addition, the role of chaos would be exploratorily compared between urban and rural poverty.
- H3. a) The physical resources and b) neighborhood stress would be higher in urban regions than in rural regions; whereas, c) the social and physical structure of the neighborhood and d) social support would be higher in rural poverty than in urban poverty.

Additionally, the differences in parenting behaviors and beliefs would be exploratorily compared, considering the contradictory findings in the literature.

Method

The participants were 275 mothers living in the urban and rural regions of Ankara and Mersin (149 from urban regions, 126 from rural regions). The age range of their children was between 49 and 82 months. The mothers' education levels were below a university degree.

Mothers completed a package of scales. Poverty was measured by several scales. The income-to-needs ratio and parent education were calculated by the information in the demographics form, food insecurity was assessed through the Community Childhood Hunger Identification Project (CCHIP) Hunger Index (Wehler, Scott, & Anderson, 1992), and material hardship was measured by the Household Income-Expense Questionnaire (Baydar et al., 2010). In addition, educational materials and activities in the home environment were assessed through the Home Environment Questionnaire (Baydar & Bekar, 2007; Bradley & Caldwell, 1984; Miser & Hupp, 2012), and chaotic conditions

in the house were measured through the Confusion, Hubbub, and Order Scale (CHAOS; Matheny et al., 1995). For neighborhood quality, mothers completed the Neighborhood Ecologies Survey (Baydar et al., 2007), which assessed the social and physical structure of the neighborhood, physical resources, and social support in the neighborhood; and the Neighborhood Stress Scale (Kotchick, Dorsey, & Heller, 2005) to assess stress factors in the neighborhood. Mothers' parenting behaviors were assessed via the Parent Attitude Scale (Demir & Şendil, 2008) for autonomy-supporting behaviors and the Child Rearing Questionnaire (Paterson & Sanson, 1999; Yagmurlu & Sanson, 2009) for inductive reasoning behaviors. In addition, open-ended questions were asked to mothers regarding their beliefs on what is necessary for a child to develop, the content of their conversations with their children, and their expectations regarding their children's educational attainment. Finally, mothers completed a checklist of their children's daily activities.

Results

Urban and rural poverty were compared in terms of living conditions and parenting behaviors via one-way ANOVA. The results indicated that the income-to-needs ratio, fathers' education level, food insecurity, home stimulation, physical resources in the neighborhood, neighborhood stress, and mothers' expectations for their children's educational attainment were higher in urban poverty, as compared to rural poverty. In addition, the mothers' inductive reasoning behaviors were marginally higher in urban mothers than in rural mothers. On the other hand, the social and physical structure of the neighborhood and social support were higher in rural poverty than in urban poverty. However, mothers' education levels, material hardship, household chaos, and autonomy-supporting behaviors were not different among mothers living in urban and rural poverty.

The mothers' beliefs on child development and the content of their conversations with their children were compared via the chi-square test. Their beliefs on child development were very similar; only rural mothers reported neighborhood opportunities more frequently than urban mothers. In addition, although marginal, play/friends, guidance about life, and clothing were reported more frequently by urban mothers, whereas parenting behaviors and everything were also reported marginally more frequently by rural mothers. For the conversations, urban mothers reported advising children and stimulating activities more frequently, whereas rural mothers reported future and household chores more frequently. Lastly, the children's daily activities were compared via the chi-square test. The results indicated that children in urban regions were playing with tablets more frequently, whereas children in rural regions were playing with animals and on farms.

Discussion

The poverty variables differed in urban and rural poverty, as expected. Income, fathers' education, and food insecurity were higher in urban poverty. Previous studies (i.e., Lampard et al., 2000; Roscigno et al., 2006) also indicated higher income and education levels in urban poverty. Job opportunities in urban life might bring more money, and it may be easier to access education opportunities (Champion & Hugo, 2017). Low levels of food insecurity might be explained by the agricultural activities in rural life (Zezza & Tasciotti, 2010). However, material hardship was not different between urban and rural poverty. Specific materials might differ in urban and rural poverty rather than the general score. For instance, families in urban poverty were less likely to have houses or cars, whereas families in rural poverty were less likely to have computers, internet connections, and washing machines. Home stimulation was also higher in urban poverty, which might be explained by the higher income levels of urban families; that is, families with high income might have high purchasing power to buy educational materials (Votruba-Drzal, 2003). On the other hand, chaotic conditions were similar in urban and rural poverty, indicating that chaotic houses are characteristic of both types of poverty.

In terms of neighborhood quality, physical resources and neighborhood stress were higher in urban poverty. In rural regions, people have difficulty reaching resources (Vernon-Feagans et al., 2010), and higher crime rates might lead to higher stress levels in urban poverty (Ewart & Suchday, 2002). Additionally, social relations were stronger in rural poverty. Previous studies have indicated that social support is higher in rural regions (Baydar et al., 2010), and this finding aligns with the strong social relations in these regions.

Mothers' autonomy-supporting behaviors were quite similar in urban and rural poverty; however, inductive reasoning behaviors were marginally higher in mothers living in urban poverty. The mothers' education levels were similar in urban and rural poverty in this study. Since education level is a predictor of parenting behaviors (Carr & Pike, 2012), the similarity in mothers' parenting behaviors might be explained by the similar education levels. The similarity in parenting behaviors was also in line with a previous study conducted in Türkiye (Nacak et al., 2011).

Additionally, mothers' beliefs on the factors affecting children's development were quite similar, in addition to the content of their conversations and children's daily activities in the current study. The differences in the answers reflected the differences in the living conditions of urban and rural poverty. For instance, mothers in urban poverty more frequently talked about stimulating activities, whereas mothers in rural poverty more frequently talked about household chores, and these differences reflect the differences in their daily lives.

When mothers' expectations of children's educational attainment were examined, urban mothers expected their children to attain higher education levels. Previous studies have indicated that parents in rural regions invest less in their children's education (Rosigno et al., 2006). This finding is in line with their low expectations about children's educational attainment. Lastly, children's daily activities had differences between urban and rural poverty. Urban children were playing with tablets, whereas rural children were playing with animals and on farms more frequently. Another study conducted in Türkiye also indicated that children in urban life were more likely to engage in indoor activities, while children in rural life were more likely to engage in outdoor activities (Özdirenç et al., 2005), which supported the findings of the current study.

The study has some limitations. The sample is not representative of the people in Türkiye, which restricts the generalizability of the findings. Because mothers completed the scales, social desirability and common method variance problems might have existed.

The current study examined the similarities and differences in urban and rural poverty in terms of poverty indicators, home and neighborhood quality, and parenting in a detailed way. The findings have implications for social policies and future studies. Social policies might focus on improving the life conditions in urban and rural regions regarding region-specific problems. Moreover, future studies might use current findings to interpret their results regarding children's development in urban and rural poverty conditions.

Kentsel ve Kırsal Yoksullukta Yaşam Koşulları, Ebeveynlik ve Çocukların Günlük Aktiviteleri

Yoksulluk, birçok ülke için önemli bir problemdir. Bu problemle baş edebilmek için yoksulluğun boyutlarının derinlemesine incelenmesi gerekir. Ancak, yoksulluğa dair net bir tanım bulunmaması bu durumu zorlaştırmaktadır. En sık kullanılan yoksulluk tanımları mutlak ve göreceli yoksulluktur. Mutlak yoksulluk, bir kişinin yaşamını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu temel gereksinimler için asgari gelire sahip olmaması durumunu ifade eder (Wagle, 2002). Bu tanıma göre, yoksulluk sınırının altında kalan kişiler yoksul olarak nitelendirilir. Göreceli yoksulluk ise, kişinin toplumdaki ortalama gelire kıyasla daha düşük gelir düzeyine sahip olmasıdır. Bu iki yoksulluk tanımı, çoğunlukla geliri temel alarak hesaplanır. Ancak, son yıllarda, gelir düzeyinin yoksulluğun temel belirleyicisi olmadığı öne sürülmüş ve çok boyutlu yoksulluk yaklaşımı benimsenmiştir (Bourguignon ve Chakravarty, 2019). Bu yaklaşım, kişilerin birçok alandaki imkânlarını göz önüne almaktadır. Bu yaklaşım kapsamında geliştirilen çok boyutlu yoksulluk endeksi (Alkire ve Santos, 2014), yoksulluğu üç boyutta ve on değişkenle tanımlamıştır: Sağlık (beslenme, çocuk ölüm oranı), eğitim (okula gitme süresi, okula devamlılık) ve yaşam standardı (yemek yapmak için yakıt, hijyen, su, elektrik ve maddi varlıklar). Bu çalışmada, çok boyutlu yoksulluk endeksi temel alınarak, gelir-ihtiyaç oranı, eğitim seviyesi, gıda güvencesizliği ve materyal sıkıntısı gibi yoksulluğun farklı yönlerini ele alan değişkenler incelenmiştir.

Yoksulluk, birçok açıdan çocukların gelişimi için risk faktörüdür (Schmidt ve ark., 2021). Bunun yanı sıra, kentsel ve kırsal bölgelerde yaşanan yoksulluk da farklılıklar göstermektedir (Champion ve Hugo, 2017). Bu farklılıkların incelenmesi, kırsal ve kentsel yoksullukta yaşayan çocukların gelişimi üzerinde avantaj ve dezavantaj sağlayan koşulların belirlenmesi açısından önemlidir. Türkiye’de bu konuda yapılmış çalışmalar oldukça kısıtlıdır (örn., Alemdar ve ark., 2012; Nacak ve ark., 2009; Özdemir ve ark., 2020). Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı, kentsel ve kırsal yoksulluğun hem yoksulluk değişkenleri açısından hem de çocukların gelişimini etkileyebilecek risk faktörleri açısından karşılaştırılmasıdır.

Yoksulluk ve Risk Faktörleri

Yoksulluk çocukların gelişimini olumsuz etkileyen birçok risk faktörü içermektedir. Yoksulluk koşullarında yaşayan çocuklar sıklıkla aile içi problemler yaşamakta (örn., şiddet), bilişsel gelişimi destekleyen materyaller ve faaliyetlere daha az ulaşmakta, kirli hava ve suya daha fazla maruz kalıp daha tehlikeli ve sağlıksız çevrelerde yaşamakta ve daha düşük nitelikli okullara gitmektedirler (Evans, 2004). Dolayısıyla, bu risk faktörlerine maruz kalan çocukların gelişimleri olumsuz anlamda etkilenmektedir. Çalışmalar, yoksulluğa maruz kalan çocukların fizyolojik stres tepkisi, beyin fonksiyonları, DNA metilasyonu ve enflamasyon gibi biyolojik açıdan; bilişsel ve öğrenme becerileri, dil gelişimi, eğitimsel sonuçlar, davranışsal problemler, kronik hastalıklar ve ruhsal sorunlar gibi sağlık ve gelişimsel açıdan olumsuz sonuçlar yaşadığını göstermektedir (Hair ve ark., 2015; Schmidt ve ark., 2021).

Yoksulluğun çocukların gelişimi üzerindeki rolü Ekolojik Sistemler Kuramı (Bronfenbrenner ve Morris, 1998; Bronfenbrenner, 1979) ile açıklanabilir. Bu kurama göre, çocukların gelişimi iç içe geçmiş sistemlerden oluşmaktadır. Bu sistemler, mikrosistem (aile gibi çocuğun direkt etkileşimde olduğu yakın çevresi), meso-sistem (mikrosistemdeki iki veya daha fazla sistem arasındaki ilişkiler), eksosistem (sosyoekonomik düzey gibi çocuğu dolaylı olarak etkileyen daha dış sistemler), makrosistem (kültür gibi daha dış sistemler) ve kronosistemdir (yaşam boyunca yaşanan değişimler). Bu kurama göre, daha dıştaki sistemler daha içerideki sistemler aracılığıyla çocuğun gelişimini etkiler. Dolayısıyla bu kuram bağlamında, yoksulluğun çocukların gelişimini ev ortamı, ebeveynlik gibi aile ile ilgili değişkenler aracılığı ile etkilemesi beklenmektedir.

Yoksulluk, çocukların yaşadıkları ev ortamının nitelikleri açısından bir risk faktörüdür. Geliri düşük olan ev ortamları, çocukların gelişimini destekleyici oyuncaklar ve materyaller açısından kısıtlıdır (Votruba-Drzal, 2003). Yoksulluk, düşük gelir düzeyi yanında düşük ebeveyn eğitimi ile de ilişkilidir. Çalışmalar, ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olmasının çocuklara daha iyi bir öğrenme ortamı sağlama (örn., matematiksel kavramlara yönelik oyunlar, kitap okuma, okuryazarlık becerilerini öğretme) açısından da avantajlı olduğunu göstermektedir (Foster ve ark., 2016). Yoksulluk koşullarındaki evlerin bir diğer özelliği de kaotik olmasıdır. Kaotik evler, rutinleri olmayan, öngörülebilirliği düşük, kalabalık, gürültülü ve düzeni olmayan evlerdir (Evans ve ark., 2005). Kaotik koşullar, ebeveynler için bir stres faktörü olmasının yanı sıra çocuklar için fazlaca uyarıcı olması nedeniyle bilişsel problemlere yol açabilmektedir.

Yoksulluk, ebeveynlik için de önemli bir risk faktörüdür. Yoksul ebeveynlerin çocuklarına fiziksel cezayı daha sık uyguladıkları, çocukların ihtiyaçlarına daha az cevap verdikleri, diğer yandan risklere karşı (örn., madde kullanımı) çocuklarına daha koruyucu şekilde davrandıkları rapor edilmiştir (Magnuson ve Duncan, 2002). Ancak, yoksul olup çocuklarına sıcaklık gösteren, çocuğun ihtiyaçlarına cevap veren ve iyi bir öğrenme ortamı sağlayan ebeveynlerin de olduğu bildirilmiştir. Yoksulluğun neden olduğu stres ve sosyal ilişkilerin yetersiz olması, ebeveynlik niteliğinin düşük olmasını açıklayan mekanizmalar arasındadır (Evans ve ark., 2008). Russell ve ark. (2008) tarafından yapılan nitel bir çalışmada, yoksulluk koşullarında yaşayan anneler, yoksulluğun neden olduğu stresle uğraşmanın ve depresyonun onların ebeveynliğini olumsuz etkilediğini rapor etmişlerdir.

Kentsel ve Kırsal Yoksulluk

Yoksulluk genel bir kavram olmasına rağmen, kentsel ve kırsal yoksulluk birçok açıdan farklılaşmaktadır. Yoksulluk, çocukların gelişimi için bir risk faktörü olsa da kentsel ve kırsal yoksulluğun yaşam koşulları farklı olduğundan, çocuklara etkileri de farklı olabilir. Dolayısıyla, kentsel ve kırsal yoksulluğun hangi açılardan farklılaştığının tespit edilmesi ve bu farklılıkların çocukların gelişimi üzerinde nasıl bir etki yarattığı oldukça önem taşımaktadır. Bu farklılıkların belirlenmesi, çocukların gelişimini olumsuz etkileyen faktörlerin iyileştirilmesine yönelik çalışmalarda bölgesel uygulamalar yapılabilmesine olanak tanıyacaktır.

Kentsel ve kırsal bölgelerin farkı, temelde ekonomik faaliyetlere ve nüfusun yoğunluğuna dayanmaktadır (Alemdar ve ark., 2012). Örneğin, kırsal bölgelerde tarım faaliyetleri temel ekonomiyi oluştururken, nüfus daha dağınık ve kent merkezinden uzaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayan kişilerin kentsel bölgelerde yaşayan kişilere kıyasla yoksul olma ihtimali daha yüksektir (Weber ve ark., 2005). Yoksul kişiler daha çok kırsal bölgelerde yaşamasına rağmen, yoksulluk zamanla kentsel bölgelerin bir sorunu haline gelmektedir (Ravallion ve ark., 2007). Ancak, yoksulluğun kentsel ve kırsal bölgelerde dağılımında ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, Latin Amerika'da yoksulların çoğu kentsel bölgelerde yaşarken, Doğu Asya ülkelerinde (örn., Çin) yoksulların çoğu kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Türkiye'de ise yoksulluk kırsal bölgelerde daha yaygındır (Alemdar ve ark., 2012).

Kentsel ve kırsal yaşam koşulları birçok açıdan farklılaşmaktadır. Kentsel bölgelerde yaşayan kişiler genel olarak imalat, yönetim ve servis sektörlerinde çalışmakta, ortalamanın üstünde eğitim seviyesine sahip olmakta ve çeşitli hizmetlere daha kolay ulaşabilmektedir (Champion ve Hugo, 2017). Ayrıca, düşük doğum ve ölüm oranlarının yanı sıra, kentsel bölgelerdeki kişiler politik görüşlerinde daha liberal ya da radikal olup, etnik köken bakımından daha çeşitlidirler. Diğer yandan, kırsal bölgelerde yaşayan kişiler çoğunlukla tarım ve hayvancılık ile uğraşmakta, ortalamanın altı eğitim seviyesine sahip olmakta, hizmetlere ve bilgi kaynaklarına daha zor ulaşabilmektedir. Ek olarak, yüksek düzeyde doğum ve ölüm oranlarının yanı sıra, daha muhafazakâr ve değişikliklere kapalıdır.

Kentsel ve kırsal yoksullukta yaşayan kişiler, demografik özellikleri açısından farklılaşmaktadır. Örneğin, kırsal bölgelerde yaşayan annelerin daha düşük gelir seviyesi (Rosigno ve ark., 2006) ve daha düşük eğitim seviyesine sahip oldukları (Lampard ve ark., 2000), ayrıca daha az para kazanmalarına rağmen daha uzun saatler çalıştıkları (Vernon-Feagans ve ark., 2010) belirtilmiştir. Kentsel ve kırsal yoksulluğun farklılaştığı konulardan biri de sosyoekonomik eşitsizliktir. Kentsel yoksullukta, çocukların beslenmesi için gıda kaynaklarına erişme konusunda kırsal yoksulluğa göre daha fazla eşitsizlik vardır (Fotso, 2006). Ancak, kırsal bölgelerde gıda güvensizliğinin daha düşük olduğu rapor edilmiştir (Garasky ve ark., 2004). Bunların yanı sıra, kırsal yoksullukta çocukların ev ortamında eğitici materyallerinin daha az olduğu da bildirilmiştir (Nacak ve ark., 2011). Bütün bu çalışmalar göz önüne alındığında, çalışmanın ilk hipotezi şu şekilde belirlenmiştir:

H1. Kırsal yoksulluğa kıyasla, kentsel yoksullukta a) gelir-ihtiyaç oranı, b) ebeveyn eğitim seviyesi ve c) gıda güvencesizliği anlamlı olarak daha yüksektir.

Bu hipotezlerin yanı sıra, daha önce bu konuda bir çalışma bulunmayan materyal sıkıntısı için de kentsel ve kırsal yoksulluk kıyaslaması yapılmıştır. Ayrıca, ev ortamının karşılaştırılmasına dair çalışma hipotezi aşağıdaki gibidir:

H2. Kırsal yoksulluğa kıyasla, kentsel yoksullukta ev ortamındaki uyaranlar anlamlı olarak daha yüksektir.

Ayrıca, ev ortamındaki kaos düzeyini inceleyen daha önceden yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada, evdeki kaos düzeyi de kentsel ve kırsal yoksulluk açısından incelenmiştir.

Çevresel özellikler açısından bakıldığında, kentsel bölgelerin daha tehlikeli olduğu rapor edilirken, kırsal bölgelerde yerleşimin daha istikrarlı, sosyal iletişimin daha iyi ve sosyal ağların daha geniş olduğu belirtilmiştir (Paul ve ark., 2003; Pinderhughes ve ark., 2001). Diğer yandan, kırsal bölgeler şehir merkezine daha uzak olduğu için kaynaklara ulaşımın daha zor olduğu ve eğitim imkanlarının da daha kısıtlı olduğu bildirilmiştir (Vernon-Feagans ve ark., 2010). Kırsal bölgede yaşayan ergenlerle yapılan bir röportajda, ergenler kendilerini şehir yaşamından izole edilmiş, güçsüz ve sıkılmış olarak rapor etmişler, aynı zamanda bazı ihtiyaçlarını karşılamada, toplu taşıma ve diğer hizmetlere ulaşmada zorlandıklarını bildirmişlerdir (Matthews ve ark., 2000).

Türkiye’de yapılan çalışmalar da kentsel ve kırsal bölgelerde yaşam koşullarının farklılaştığını desteklemektedir. Alemdar ve arkadaşları (2012), kentsel bölgelerde toplu taşıma, sağlık hizmetleri ve kiraların daha yüksek fiyatlara mal olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, suç oranlarının ve kişiler arası eşitsizliğin yüksekliği gibi olumsuz çevresel faktörler nedeniyle kentsel bölgelerde daha fazla stres unsuru bulunmaktadır. Diğer yandan, kırsal bölgelerde yaşayanlar ise altyapı hizmetlerinin yetersizliği, sosyal hizmetlere ulaşmanın daha zor olması gibi problemlerle yüzleşmektedir. Bu bulgulara dayanarak, mahalle özelliklerinin karşılaştırılmasına dair çalışma hipotezi aşağıdaki gibidir:

H3. Mahalle özellikleri açısından, kırsal yoksulluğa kıyasla, kentsel yoksullukta a) mahallenin fiziksel özellikleri ve b) mahalle stresi anlamlı olarak daha yüksek iken; kentsel yoksulluğa kıyasla, kırsal yoksullukta c) mahallenin sosyal ve fiziksel yapısı ile d) komşulardan alınan sosyal destek anlamlı olarak daha yüksektir.

Bunların yanı sıra, ebeveynlik davranışlarında da farklılıklar olduğu rapor edilmiştir. Örneğin, kırsal bölgelerde yaşayan ebeveynlerin daha müdahaleci (Bornstein ve ark., 2008), daha cezalandırıcı, kısıtlayıcı ve otoriter oldukları (Lampard ve ark., 2000) bildirilmiştir. Ek olarak, kırsal bölgelerdeki ebeveynlerin cinsiyete dair kalıp yargılarının daha güçlü olduğu, çocukların gelişimi üzerindeki etkilerini küçümstedikleri, çocuklarının gelişimsel dönüm noktalarını olduğundan daha geç tahmin ettikleri (Lampard ve ark., 2000) ve çocuklarının eğitime daha az yatırım yaptıkları (Rosigno ve ark., 2006) raporlanmıştır. Türkiye’de yapılan bir çalışma (Nacak ve ark., 2011), kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan yüksek ve düşük eğitilmiş annelerin okul öncesi dönemdeki çocuklarına ilişkin ebeveynlik davranışlarını ve bilişlerini karşılaştırmıştır. Kırsal bölgelerde yaşayan düşük eğitilmiş annelere kıyasla, kentsel bölgelerde yaşayan yüksek eğitilmiş annelerin

itaat bekleyen ve cezalandırıcı ebeveynlik davranışlarını daha az gösterdikleri, ayrıca çocukların öz-dene-tim, sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişime dair edinimlerini daha erken yaşlarda bekledikleri belirtilmiştir. Diğer yandan, düşük eğitilmiş kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan anneler kıyaslandığında ise, ebeveynlik davranışları, ev ortamındaki öğrenme gereçleri ve birçok gelişimsel beklenti bakımından farklılaşmadıkları görülmüştür. Sadece, kırsal bölgelerdeki anneler, aileye yönelim beklentileri (örn., büyükanne/büyükbabayı ziyaret gibi) ve geleneksel/ahlaki kurallara dair beklentileri açısından daha erken yaşları rapor etmişler ve daha sağlıklı bir çevrede yaşadıklarını bildirmişlerdir. Dolayısıyla, kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan düşük eğitilmiş annelerin ebeveynlik bilişleri ve davranışları açısından çok farklılaşmadığı görülmüştür. Bir başka çalışmada ise (Özdemir ve ark., 2020), kentsel bölgelerde babaların da çocuk bakımına katıldığı, kırsal bölgelerde ise çocuk bakımından genellikle annenin sorumlu olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak, alanyazındaki çalışmalar çelişkili bulgular rapor etmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın örnekleminde de kentsel ve kırsal yoksullukta yaşayan ebeveynlerin ebeveynlik davranışları ve inanışları karşılaştırılmıştır.

Kentsel ve kırsal bölgelerin yaşam koşulları düşünüldüğünde, kentsel ve kırsal yoksulluğun çeşitli açılardan farklılaştığı görülmektedir. Yoksulluğun sadece gelir düzeyi açısından değerlendirilmesi, yaşam koşullarındaki farklılıkların belirlenmesinde yetersiz kalabilir. Bu farklılıklar, çocukların gelişimleri üzerinde farklı şekilde etkili olabilirler. Dolayısıyla, kentsel ve kırsal yoksulluğun yaşam koşullarını anlamak için yoksulluğun çok yönlü olarak incelenmesi yerinde olacaktır.

Kentsel ve kırsal yoksulluğun karşılaştırılması üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır (örn., Nacak ve ark., 2009; Özdemir ve ark., 2020). Bu çalışmalar, kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan ebeveynlerin ebeveynlik davranış ve tutumları üzerine yapılmış olup, yoksulluk boyutu ve çocukların gelişimi açısından önemli olabilecek çevresel faktörler incelenmemiştir. Bu çalışmanın amacı ise, kentsel ve kırsal yoksulluğun yoksulluk değişkenleri (gelir-ihtiyaç oranı, eğitim seviyesi, materyal sıkıntısı ve gıda güvence-sizliği), ev ortamı özellikleri (uyaranlar ve kaos), mahalle özellikleri (mahallenin sosyal ve fiziksel yapısı, komşulardan alınan sosyal destek, mahallenin fiziksel özellikleri ve mahalle stresi), ebeveynlik davranışları (özerklik destekleme ve açıklayıcı akıl yürütme), annelerin çocuklarının eğitime dair beklentileri ve ebeveynlik inanışları ile çocukların günlük aktiviteleri açısından karşılaştırılmasıdır.

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmanın katılımcıları Ankara ve Mersin illerinin kentsel ve kırsal bölgelerinde ikamet eden 276 anneden oluşmaktadır. Katılımcılardan birinin çocuğu şehir merkezindeki bir okula gitmesine rağmen merkeze yakın bir köyde yaşadığı için veri setinden çıkarılmıştır. Analizler 275 katılımcı üzerinden yapılmıştır. Katılımcıların %54.2’si ($n = 149$) kentsel bölgelerde (71’i Ankara, 78’i Mersin), %45.8’i ($n = 126$) kırsal bölgelerde (62’si Ankara, 64’ü Mersin) yaşamaktadır. Annelerin yaşları 23 ve 48 arasında değişmektedir ($Ort = 32.38$, $SS = 5.85$). Çocukların yaş aralığı ise 49-82 ay aralığındadır ($Ort = 66.17$, $SS = 5.76$). Çocukların %52’si kız ($n = 143$), %48’i erkektir ($n = 132$).

Annelerin %3.6’sının ($n = 10$) okuma-yazması bulunmamakta, %2.2’si ($n = 6$) eğitimi olmamasına rağmen okuma-yazma bilmekte, %38.2’si ($n = 105$) ilkokul mezunu, % 35.7’si ($N = 98$) ortaokul mezunu, %19.3’ü ($n = 53$) lise mezunu, %1.1’i ($n = 3$) ön lisans mezunudur. Annelerin medeni durumu incelendiğinde, %94.5’i evli ($n = 260$), %4’ü evli ancak eşinden ayrı yaşamakta ($n = 1$), %4.7’si eşinden boşanmış ($n = 13$), %4’ü ise eşini kaybetmiştir ($n = 1$). Annelerin %95.3’ü ev hanımıdır ($n = 262$). Annelerin yaşamlarının çoğunu nasıl bir yerde geçirdiği incelendiğinde ise %8.4’ünün ($n = 23$) büyük şehir merkezinde, %31.3’ünün ($n = 86$) şehirde, %9.1’inin ($n = 25$) kasabada, %49.8’inin ($n = 137$) ise köyde yaşadıkları görülmüştür. Ailelerin 1 ile 7 arasında çocukları vardır ($Ort = 2.63$, $SS = .94$).

Kırsal bölgelerdeki yaşam koşulları incelenmiştir. Öncelikle, yaşadıkları bölgeye en yakın yerleşim biriminin nasıl bir yer olduğu sorulmuştur. Ailelerin %40.8'i en yakın yerleşim yeri olarak köy, %4'ü kasaba, %54.4'ü ilçe, .8'i ise büyük şehir merkezi rapor etmişlerdir. Ailelerin yaşadıkları bölgelerin %86.5'ine toplu taşıma bulunmaktadır. Ayrıca annelerin %10.3'ü market olmadığını, %27.8'i bir market olduğunu, %61.9'u ise birden fazla market olduğunu bildirmişlerdir. Ailelerin şehir merkezine gitme sıklıkları incelendiğinde ise, ailelerin %7.2'si haftada birkaç kez, %32.8'i haftada bir, %47.2'si ayda bir, %12.8'i yılda birkaç kez şehir merkezine gitmektedir. Ayrıca, çocukların %2.4'ü haftada birkaç kez, %20.8'i haftada bir, %48.8'i ayda bir, %21.6'sı yılda birkaç kez şehir merkezine giderken, %3.2'si ise şehir merkezine gitmemektedir.

Katılımcılara kentsel ve kırsal bölgelerde bulunan okulların anasınıfından ulaşılmıştır. Ankara'da kentsel bölgelerde 7 okul, kırsal bölgelerden 10 okuldan; Mersin'de ise kentsel bölgelerde 5 okul, kırsal bölgelerde ise 7 okuldan veri toplanmıştır. Okullar, sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerden seçilmiştir. Çalışmada, yoksulluk çok boyutlu olarak incelense de çalışmaya katılma kriteri olarak ailelerin gelir ve eğitim düzeyi dikkate alınmıştır. Katılımcıların tamamının gelir düzeyi, ülke yoksulluk seviyesinin altındadır. Ayrıca, eğitim düzeyi olarak en yüksek ön lisans mezunu anneler çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya katılım oranı %90'ın üzerindedir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Ebeveynlerin eğitim, iş ve gelir bilgileri, evde yaşayan çocuk sayısı gibi bilgileri içeren detaylı bir form hazırlanmıştır.

Yoksulluk

Ailelerin yoksulluk seviyeleri dört farklı değişkenle ölçülmüştür.

Gelir-ihtiyaç oranı. Bu oran, ailelerin toplam gelirinin ülke yoksulluk seviyesine bölünmesi ile hesaplanmıştır. Ailelerin aylık geliri ortalama 1982.26 TL (SS = 1080.70 TL) olarak bulunmuştur. Yoksulluk sınırı ise, verinin toplandığı döneme göre dört kişilik bir aile için 6328 TL ve 6863 TL arasındadır. Yoksulluk seviyesi, ailenin üye sayısına göre oranlanarak belirlenmiştir. Yüksek puanlar, yüksek düzeyde aylık geliri göstermektedir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi. Anne ve babanın eğitim düzeyleri sıralı olarak kodlanmıştır (0 - okuma-yazması yok, 1 - eğitim almamış ama okuma-yazması var, 2 - ilkokul, 3 - ortaokul, 4 - lise, 5 - ön lisans).

Gıda güvencesizliği. Community Childhood Hunger Identification Project (CCHIP) Hunger Index (Wehler ve ark., 1992) tarafından hazırlanan ve Okur-Ataş ve Berument (2023) tarafından Türkçe'ye çevrilen 8 maddelik ölçek aracılığı ile ailelerin gıda güvencesizliği değerlendirilmiştir. Bu ölçüm aracı, evde yemek yapmak için yeterli malzeme olmaması, yiyecek kısıtlılığı nedeniyle ebeveynlerin ve çocukların yeme düzenindeki değişiklikler (öğün atlama gibi) ya da kısıtlı malzeme ile yemek yapma gibi deneyimleri ölçmeyi amaçlamaktadır ("Yemek yapacak malzeme [mesela sebze, et gibi] almak için hiç ailenizin parasının bittiği oldu mu?"). Sorular "evet/hayır" şeklinde yanıtlanmaktadır. "Evet" yanıtları "1" puan olarak puanlanıp, sorulara verilen cevapların toplam puanı hesaplanmaktadır. Yüksek puanlar yüksek düzeyde gıda güvencesizliğini göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlığı, orijinal versiyonunda beş farklı eyalet için .80 ve .89 aralığında rapor edilirken (Wehler, 1994), bu çalışmada .81 olarak bulunmuştur.

Materyal sıkıntısı. Materyal kısıtlılığının ölçümünde Hane Gelir-Gider Anketi'nin maddelerinden yararlanılmıştır (TEÇGE; Baydar ve ark., 2010). Bu ölçümde, plazma televizyon, internet bağlantısı, araba, bulaşık makinası gibi birtakım materyallerin ev ortamında olup olmadığı yer almaktadır. Ev ortamında olmayan materyaller "1" olarak puanlanmıştır. Neredeyse bütün ailelerin buzdolabı ve çamaşır makinasına sahip

olmasından dolayı bu materyaller ölçekten çıkarılmıştır. Bunlara ek olarak, ailelerin akrabalarından ve bir kurumdan yardım alıp almadıkları da bu ölçeğe eklenmiştir. Yardım alınması durumunda “1” olarak kodlanmıştır. Puanlar toplanarak materyal sıkıntısı puanı hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı .64 olarak bulunmuştur.

Ev Ortamının Uyarıcılığı

Ev ortamında çocuklar için uyarıcı olan aktivite ve materyaller daha önce Okur-Ataş ve Berument (2023) tarafından hazırlanan Ev Ortamı Anketi ile değerlendirilmiştir. Bu ölçüm aracı, Miser ve Hupp (2012) tarafından hazırlanan 17 maddelik ölçeğe, Bradley ve Caldwell (1984) tarafından geliştirilen, Baydar ve Bekar (2007) tarafından Türkçe adaptasyonu yapılan EGÖ-TR’den maddeler eklenerek oluşturulmuştur. Günümüzde kullanılmayan bazı maddeler (VCD oynatıcı, CD gibi) revize edilmiştir. Ölçek, 30 maddeden oluşmakta ve çocukların gelişimi için uyarıcı olan materyallerin miktarı (örn., çocuk kitabı sayısı, yapbozu ve eğitici oyuncakları olup olmaması) ile aktivitelerin sıklığını (örn., çocuğa kitap okuma, sayıları/rengleri öğretme, müzeyi ziyaret etme) değerlendirmektedir. Maddelerin cevap aralıkları farklı olduğu için maddeler z puanına dönüştürülüp toplanarak bir toplam puan elde edilmiştir.

Ev Ortamındaki Kaos

Ev ortamındaki kaotik koşulları değerlendirmek için Aile Çevresi Kaos Ölçeği (Matheny ve ark., 1995) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe adaptasyonu Sümer ve ark. (2013) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin amacı, ev ortamındaki kaos, düzensizlik ve rutinlerin olmaması gibi durumları değerlendirmektir. Ölçek 15 maddeden oluşmakta ve 6’lı Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilmektedir (“Evimizde gürültü patırtı eksik olmaz”). Ancak, bu çalışmada eğitim düzeyi düşük katılımcılar yer alacağından katılımcılara kolaylık olması için 4’lü Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık değeri Türkçe adaptasyonunda .82 rapor edilmiş, bu çalışmada ise .79 olarak bulunmuştur.

Mahalle Özellikleri

Mahalle özellikleri Mahalle Ekolojileri Anketi (Baydar ve ark., 2010) kullanılarak değerlendirilmiştir. Mahallenin sosyal ve fiziksel yapısı 12 maddeden (“Mahallemizde çocuğumun arkadaş çevresi var”), komşulardan alınan sosyal destek ise 7 maddeden oluşmakta (“Mahalledeki sorunlar için mahalleli bir araya gelir”) ve 4’lü Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir. Mahallenin fiziksel özellikleri boyutu ise 10 maddeden oluşmakta ve 3’lü Likert tipi ölçekle değerlendirilmektedir (“Oyun parkları”). Ayrıca, mahalle stresini ölçmek için Kotchick ve ark. (2005) tarafından geliştirilen ve Koç (2017) tarafından Türkçe’ye çevrilen 5 maddelik 2’li Likert tipi ölçek kullanılmıştır (“Fiziksel kavga”). Bu çalışmada, ölçeklerin iç tutarlık değerleri sırasıyla .85, .92, .83 ve .70’dir.

Ebeveynlik

Annelerin özerklik destekleyici davranışları Ebeveyn Tutum Ölçeği’nin (Demir ve Şendil, 2008) demokratik ebeveynlik alt boyunun ilgili 12 maddesi ile değerlendirilmiştir (“Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm”). Orijinal ölçekte demokratik ebeveynlik boyutunda 17 madde bulunmaktadır ve iç tutarlık değeri .83’tür. Bu çalışmada kullanılan 12 maddenin iç tutarlık değeri ise .86’dır. Ayrıca, annelerin açıklayıcı akıl yürütme davranışlarını ölçmek için Çocuk Yetiştirme Anketi’nin 6 maddelik açıklayıcı akıl yürütme alt boyutu kullanılmıştır (Paterson ve Sanson, 1999; Yagmurlu ve Sanson, 2009) (“Çocuğuma, davranışlarının sonuçlarını açıklarım”). Ölçekler, 5’li Likert tipi ölçek ile anne raporuna dayalı olarak değerlendirilmiştir. Orijinal çalışmada iç tutarlık kat sayısı .76, bu çalışmada ise .84 olarak bulunmuştur.

Annelerin Çocukların Eğitime Yönelik Beklentileri

Annelere “Çocuğunuzun ne kadar süre eğitime devam edeceğini düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Yanıtlar ilkokuldan lisansüstü eğitime kadar derecelendirilmiş ve annelerden sunulan seçeneklerden birini seçmesi istenmiştir.

Annelerin Çocuk Gelişimine Yönelik Görüşleri

Annelerin çocuk gelişimine dair görüşlerini değerlendirmek için “Sizce bir çocuğun gelişmesi ve büyümesi için neler gereklidir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar içeriklerine göre kodlanmıştır. Kodlamalar, çalışmanın birinci yazarı ve bir lisans öğrencisi tarafından yapılmıştır.

Annelerin Çocuklarıyla Sohbetleri

Annelere “Çocuğunuzla hangi konular hakkında konuşursunuz? Çocuğunuz size neler sorar?” soruları sorularak çocuklarıyla sohbetlerinin içeriğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Sohbet içeriklerinin, annelerin çocukları ile iletişimlerinde hakkında bilgi vereceği ve yaşam koşullarının farklılıklarını yansıtacağı düşünülmüştür. Bu sorulara verilen yanıtlar içeriklerine göre çalışmanın birinci yazarı ve bir lisans öğrencisi tarafından kodlanmıştır.

Çocukların Günlük Aktiviteleri

Çocukların günlük yaşamlarında yaptıkları aktiviteler, kentsel ve kırsal bölgelerdeki yaşam koşullarını yansıtacağı için bu aktiviteleri değerlendirmek amacıyla kırsalda yaşayan 12 anne ile görüşmeler yapılarak çocukların günlük aktivitelerine dair bilgi edinilmiş ve bu ölçümde kullanılan aktiviteler belirlenmiştir. Bu bilgilerden yola çıkarak tablet kullanmak, bisiklet sürmek, hayvanlarla zaman geçirmek gibi çeşitli aktivitelerden oluşan bir kontrol listesi oluşturularak çocukların belirtilen aktivitelerden hangilerini yaptığını işaretlemeleri istenmiştir. Bu aktivitelerin kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan çocuklar tarafından yapılıp yapılmadığı incelenmiştir.

Kırsal Bölgelerin Yaşam Koşulları

Kırsal bölgelerdeki yaşam koşullarını belirlemek için birtakım sorular hazırlanmıştır. Bu kapsamda, köye en yakın yerleşim birimi, toplu taşıma olup olmaması, ebeveynlerin ve çocukların şehir merkezine gitme sıklığı gibi sorular sorulmuştur.

İşlem

Çalışmanın etik izni Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Protokol numarası: 2018-SOS-132, Onay Tarihi: 08.08.2018), veri toplama izni ise Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınmıştır. Çalışmanın katılımcılarına Ankara ve Mersin illerinin sosyoekonomik düzeyi düşük kentsel ve kırsal bölgelerindeki okulların anasınıfından ulaşılmıştır. Gönüllü katılım formu ve anketler, öğretmenler aracılığı ile annelere gönderilmiştir. Katılmayı kabul eden annelerin anketleri, anketler doldurulduktan sonra öğretmenler aracılığı ile geri toplanmıştır.

Veri Analizi

Çalışmanın analizleri SPSS programının 25.00 versiyonu ile yapılmıştır. Öncelikle, eksik veriler çoklu veri atama yöntemi ile tamamlanmıştır. Veri setindeki değerlerin %1.43'ü eksiktir. Maddeler bazında incelendiğinde, eksik veri oranı %4 (annenin eğitim düzeyi) ve %10.9 (ev ortamı anketinde çocuğun günde kaç saat televizyon izlediği ile ilgili madde) arasında değişmektedir. Veri setinde uç değerler olup olmadığı test edilmiş, ancak uç değerler görülmemiştir. Daha sonra, kentsel ve kırsal bölgelerdeki yaşam koşulları,

ebeveynlik ve ev ortamını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi, annelerin açık uçlu sorulara verdikleri cevapları karşılaştırmak için ise ki kare testi yapılmıştır. Ayrıca, değişkenler arası korelasyonlar çoklu doğrusallık açısından kontrol edilmiş (multicollinearity), korelasyon değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür.

Bulgular

Kentsel ve Kırsal Yoksulluğun Yaşam Koşulları ve Ebeveynlik Açısından Karşılaştırılması

Kentsel ve kırsal bölgelerdeki yaşam koşulları ve ebeveynlik, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır (Tablo 1). Bulgulara göre, gelir-ihtiyaç oranı, babaların eğitim seviyesi, gıda güvencesizliği, ev ortamındaki uyarılar, mahallenin fiziksel özellikleri, mahalle stresi ve annelerin çocuklarının eğitimine dair beklentilerinin ortalama değerleri kentsel bölgelerde yaşayan anneler tarafından kırsal bölgelerde yaşayan annelere kıyasla daha fazla olarak rapor edilmiştir. Ayrıca, annelerin çocuklarına yönelik açıklayıcı akıl yürütme davranışlarının ortalamasının, kentsel bölgelerde sınırda anlamlı olarak daha fazla olduğu görülmüştür. Diğer yandan, mahallenin sosyal ve fiziksel yapısı ve komşulardan alınan sosyal destek değerlerinin ortalamaları ise kırsal bölgelerde daha fazladır. Ancak, annelerin eğitim seviyesi, materyal sıkıntısı, ev ortamındaki kaos ve annelerin özerklik destekleyici davranışlarının ortalama değerleri, kentsel ve kırsal bölgelerde farklılaşmamıştır.

Tablo 1

Kentsel ve Kırsal Yoksullukta Yaşam Koşulları ve Ebeveynlik Davranışlarını Karşılaştıran Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları

	Kentsel		Kırsal		F	R
	Ort.	SS	Ort.	SS		
Gelir-ihtiyaç oranı	.28	.12	.24	.14	8.09	.01
Annelerin eğitim seviyesi	2.75	.95	2.60	.98	1.72	.19
Babaların eğitim seviyesi	3.10	1.00	2.81	1.11	5.17	.02
Materyal sıkıntısı	5.12	2.23	4.94	2.11	.44	.51
Gıda güvencesizliği	1.62	1.93	1.08	1.45	6.70	.01
Evdeki kaos	1.89	.44	1.90	.43	.04	.85
Evdeki uyarılar	.08	.36	-.10	.39	17.08	.00
Mahallenin sosyal-fiziksel yapısı	2.56	.50	3.15	.45	105.07	.00
Sosyal destek	2.34	.76	2.87	.84	30.00	.00
Mahallenin fiziksel kaynakları	1.74	.54	1.48	.30	24.54	.00
Mahalle stresi	1.61	1.76	.81	1.20	18.81	.00
Annenin özerklik destekleyici davranışları	4.33	.49	4.25	.54	1.35	.25
Annenin açıklayıcı akıl yürütme davranışları	4.39	.59	4.26	.60	3.49	.06
Annelerin çocuklarının eğitimine dair beklentileri	5.12	.75	4.90	.81	5.38	.02

Kentsel ve Kırsal Yoksulluğun Annelerin Çocuk Gelişimine Dair Görüşleri Yönünden Karşılaştırılması

Annelerin “Bir çocuğun gelişmesi ve büyümesi için neler gereklidir?” sorusuna verdikleri cevapların temaları incelenmiştir. Toplam 220 anne (121 kentsel bölgelerden, 99 kırsal bölgelerden) bu soruyu yanıtlamıştır. Bu soruyu yanıtlayan ve yanıtlamayan anneler eğitim düzeyi ($F(1, 273) = 1.75, p = .187$) ve ailenin gelir düzeyi ($F(1, 273) = 2.44, p = .12$) yönünden anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Kentsel ve kırsal bölgelerde

yaşayan annelerin cevap verme oranları da birbirinden farklı bulunmamıştır ($\chi^2(1, 275) = .30, p = .586$). Cevapların yaklaşık olarak %20'si ($n = 45$) ikinci bir kodlayıcı tarafından kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası tutarlılığı .70'in altında olan dört tema (kurallar/disiplin, yaşama dair yönlendirmeler, çocukların isteklerine/fikirlerine saygı duyma ve ebeveyn davranışları) tartışılarak yeniden kodlanmıştır. Sonuçta, kodlayıcılar arası tutarlılık değerleri .79 ile 1.00 arasında bulunmuştur.

Annelerin verdikleri cevaplar temalarına göre kodlanmıştır. Kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan annelerin raporladığı temaların sıklığı ayrı ayrı incelenmiş ve ki-kare testi kullanılarak birbiriyle karşılaştırılmıştır. Temalar [Tablo 2](#)'de verilmiştir. Bulgulara göre, mahallenin imkanları, kırsal bölgelerde yaşayan anneler tarafından anlamlı olarak daha fazla rapor edilmiştir ($\chi^2(1, 220) = 3.93, p = .047$). Ayrıca, oyun/arkadaşlar ($\chi^2(1, 220) = 3.10, p = .078$), yaşama dair yönlendirmeler ($\chi^2(1, 220) = 3.37, p = .067$) ve kıyafet ($\chi^2(1, 220) = 3.33, p = .068$) temaları sınırda anlamlı olarak kentsel bölgelerde yaşayan anneler tarafından daha sık rapor edilirken, ebeveyn davranışları ($\chi^2(1, 220) = 3.26, p = .071$) ve her şey ($\chi^2(1, 220) = 3.72, p = .054$) temaları sınırda anlamlı olarak kırsal bölgelerdeki anneler tarafından daha sık rapor edilmiştir.

Tablo 2

Annelerin “Bir Çocuğun Gelişmesi ve Büyümesi için Neler Gereklidir?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Temalarının Sıklıkları

Temalar	Kentsel Yoksulluk (%)	Kırsal Yoksulluk (%)	p
Beslenme	67.8	59.6	.209
Aile ortamı (i.e. huzurlu bir aile)	34.7	36.4	.799
Sevgi	29.8	25.3	.458
Oyun/arkadaşlar	19.8	11.1	.078
İlgi/birlikte zaman geçirme	19	24.2	.346
Eğitim	17.4	20.2	.590
Uyku	14	11.1	.515
Çocukların isteklerine/fikirlerine saygı duyma	12.4	15.2	.554
Eğitici materyaller ve aktiviteler	9.9	7.1	.455
Ebeveyn davranışları (örn., ödüllendirme, tutarlı, sabırlı ve anlayışlı olma)	7.4	15.2	.068
Yaşama dair yönlendirmeler (nasihat etme)	7.4	2	.067
Sosyal aktiviteler	6.6	3	.225
Spor	5	4	.745
Ahlak ve din	5	2	.247
Maddi imkanlar	5	2	.247
Mahalle imkanları (örn., park)	4.1	11.1	.047
Temizlik	3.3	6.1	.329
Kıyafet	3.3	0	.068
Her şey	0	3	.054

Not: Her iki grupta da %5'ten daha az bildirilen ve anlamlı olmayan temalara tabloda yer verilmemiştir

Kentsel ve Kırsal Yoksulluğun Annelerin Çocuklarıyla Sohbetlerinin İçerikleri Yönünden Karşılaştırılması

Annelerin “Çocuğunuzla hangi konular hakkında konuşursunuz? Çocuğunuz size neler sorar?” sorusuna verdikleri cevapların temaları incelenmiştir. Toplamda verilen 216 cevabın 117'si kentsel bölgelerdeki, 99'u ise kırsal bölgelerdeki annelerin cevaplarından oluşmaktadır. Bu soruya cevap veren ve vermeyen anneler, eğitim düzeyleri ($F(1, 273) = .78, p = .379$) ve ailenin geliri ($F(1, 273) = .36, p = .547$) açısından anlamlı olarak

birbirinden farklı değildir. Ayrıca, kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan annelerin cevap verme oranları da birbirinden farklı değildir ($\chi^2(1, 275) = .00, p = .992$). Cevapların yaklaşık %20'si ($n = 45$) ikinci bir kodlayıcı tarafından kodlanmış ve kodlayıcılar arası tutarlılığı .70'in altında olan iki tema (günlük aktiviteler ve kurallar/disiplin) tartışılarak yeniden kodlanmıştır. Sonuçta, kodlayıcılar arası tutarlılık değerleri .79 ile 1.00 arasında bulunmuştur.

Annelerin verdikleri cevaplar temalarına göre kodlanmıştır. Kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan annelerin rapor ettiği temaların sıklıkları incelenmiş ve ki-kare testi ile karşılaştırılmıştır. Temalar Tablo 3'te verilmiştir. Bulgulara göre, kentsel bölgelerdeki anneler çocuğa nasihat verme ($\chi^2(1, 216) = 5.62, p = .018$) ve gelişim açısından eğitici aktiviteler ($\chi^2(1, 216) = 4.41, p = .036$); kırsal bölgelerdeki anneler ise gelecek ($\chi^2(1, 216) = 6.29, p = .012$) ve ev işleri ($\chi^2(1, 216) = 8.24, p = .004$) hakkında daha fazla çocuklarıyla sohbet etmektedirler.

Tablo 3

Annelerin “Çocuğunuzla Hangi Konular Hakkında Konuşursunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Temalarının Sıklıkları

Temalar	Kentsel (%)	Kırsal (%)	p
Bilmediği/Merak ettiği şeyler	59.8	53.5	.352
Okul (örn., öğretmenler)	27.4	36.4	.155
Nasihat	17.9	7.1	.018
Arkadaşlar	15.4	10.1	.249
Günlük aktiviteler (örn., annenin neler yaptığı)	13.7	17.2	.477
Eğitici aktiviteler (örn., çizgi film, kitaplar)	12	4	.036
Aile ile ilgili olaylar (örn., ebeveynlerin çocukluğunda yaşadığı olaylar)	9.4	6.1	.364
Gelecek (örn., çocuğun mesleği)	7.7	19.2	.012
Hayvanlar	5.1	3	.442
Yapılacak faaliyetler	5.1	9.1	.254
Problemler/Üzücü olaylar (örn., arkadaşlarla sorunlar)	5.1	6.1	.766
Yiyecekler (örn., okulda neler yediği)	4.3	6.1	.552
Ev işleri (örn., yemeğin nasıl yapıldığı)	.9	9.1	.004

Not: Her iki grupta da %5'ten daha az bildirilen ve anlamlı olmayan temalara tabloda yer verilmemiştir

Kentsel ve Kırsal Bölgelerdeki Çocukların Günlük Aktivitelerinin Karşılaştırılması

Çocukların gün içerisinde nelerle oynadığına dair cevaplarının sıklığı kentsel ve kırsal bölgeler için karşılaştırılmıştır (Tablo 4). Ki-kare testinin sonuçlarına göre, kentsel bölgelerdeki çocuklar tabletlerle ($\chi^2(1, 273) = 4.45, p = .035$), kırsal bölgelerdeki çocuklar ise hayvanlarla ($\chi^2(1, 272) = 5.08, p = .024$) ve tarlada/sebzelerle ($\chi^2(1, 274) = 5.41, p = .020$) daha sık oynamaktadırlar. Diğer yandan, akıllı telefon, bisiklet, top, çamur, tamir/tarım aletleri ve arkadaşlarıyla oynama açısından kentsel ve kırsal bölgelerdeki çocuklar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 4

Çocukların Günlük Aktivitelerinin Kentsel ve Kırsal Yoksulluk İçin Sıklıkları

	Kentsel (%)	Kırsal (%)	p
Tablet	32	20.6	.035
Akıllı telefon	70.5	67.7	.619
Bisiklet	65.1	57.1	.181
Top	77	74.6	.640
Çamur/Toprak	67.1	69.8	.631

	Kentsel (%)	Kırsal (%)	p
Hayvanlar	34.9	48.4	.024
Tarlada/Sebzelerle	23.6	36.5	.020
Tamir/Tarım aletleri	30.6	32.5	.733
Sokakta arkadaşlarıyla	76.5	72.2	.416

Tartışma

Bu çalışmada, kentsel ve kırsal yoksulluk, yoksulluk düzeyi (gelir-ihtiyaç oranı, eğitim seviyesi, materyal sıkıntısı ve gıda güvencesizliği), ev ortamı özellikleri (uyaranlar ve kaos), mahalle özellikleri (mahallenin sosyal ve fiziksel yapısı, komşulardan alınan sosyal destek, mahallenin fiziksel özellikleri ve mahalle stresi), ebeveynlik davranışları (özerklik destekleme ve açıklayıcı akıl yürütme), annelerin çocuklarının eğitimine dair beklentileri, ebeveynlik inanışları ve çocukların günlük aktiviteleri açılarından karşılaştırılmıştır.

İlk olarak, yoksulluk göstergelerinin kentsel ve kırsal yoksullukta farklılaşması beklenmiştir. Gelir-ihtiyaç oranı, babaların eğitim seviyesi ve gıda güvencesizliği kentsel yoksullukta daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgular hipotezlerle uyumludur. Gelir düzeyinin ve eğitim seviyesinin kentsel yoksullukta daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Lampard ve ark., 2000; Roscigno ve ark., 2006). Bu durum, kentsel bölgelerdeki iş imkanlarının daha fazla gelir getirmesi ve eğitim gibi hizmetlere ulaşımın daha kolay olması ile açıklanabilir (Champion ve Hugo, 2017). Gıda güvencesizliğinin kırsal bölgelerde daha düşük olması, bu bölgelerdeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile ilişkili olabilir. Tarımsal faaliyetlerde bulunma, kişilerin gıda ürünlerine daha ucuza ulaşmasına ve daha fazla gıda ürünü çeşitliliğine sahip olmasına olanak tanır (Zezza ve Tasciotti, 2010). Dolayısıyla, tarımla uğraşan kişilerin gıda tüketimleri miktar olarak daha fazla ve besin açısından daha çeşitlidir. Hipotez edilenin aksine, annelerin eğitim seviyesi arasında bir fark bulunmamıştır. Yapılan bir çalışmada (Durgun, 2011), düşük SED’de yaşayan kızların daha düşük eğitim seviyesine sahip olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmanın örneklemini de düşük SED’den oluştuğu için her iki gruptaki anneler de benzer şekilde düşük eğitim (örn., ilkököl) almış olabilir. Ayrıca, materyal sıkıntısı da kentsel ve kırsal yoksullukta farklı bulunmamıştır. Ölçüm aracı, farklı materyalleri kapsayan toplam materyal sıkıntısı puanı üzerinden kıyaslandığı için gruplar arasında fark bulunmamış olabilir. Oysa ki maddeler ayrı ayrı kıyaslandığında, kentsel yoksulluktaki ailelerin daha az ev ve arabaya sahip olduğu, kırsal yoksulluktaki ailelerin ise bilgisayar, internet bağlantısı ve bulaşık makinesi gibi materyallere daha az sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, kentsel yoksulluktaki ailelerin kurumlardan daha fazla yardım aldığı bulunmuştur. Dolayısıyla, toplam puan üzerinden bir fark olmasa da kentsel ve kırsal yoksullukta yaşayan ailelerin yaşadığı materyal sıkıntısının içerik olarak bazı açılardan farklılaştığı söylenebilir.

Ev ortamı özellikleri kıyaslandığında ise, gelişimi destekleyici uyaranların beklendiği gibi kentsel yoksullukta daha fazla olduğu görülmüştür. Bu bulgu, daha önceki çalışmalarla tutarlıdır (Nacak ve ark., 2011). Kentsel bölgelerde yaşayan ailelerin gelir düzeyinin daha yüksek olması, çocuklar için gelişimi destekleyici materyaller almaları ya da eğitici faaliyetlere katılmaları için alım güçlerinin daha fazla olması ile ilişkili olabilir (Votruba-Drzal, 2003). Ayrıca, kentsel yoksullukta yaşayan babaların eğitim seviyelerinin yüksek olması da gelişimi destekleyen bir ev ortamı oluşturulmasına katkıda bulunabilir. Diğer yandan, kentsel ve kırsal yoksulluk, ev ortamındaki kaos açısından farklılaşmamıştır. Kaotik koşullar, ev ortamının düzensiz, gürültülü, kalabalık ve karmaşık olması ile ilgili olup yoksulluğun önemli bir özelliğidir (Ferguson ve ark., 2013). Dolayısıyla, kentsel ve kırsal yoksulluğun benzer şekilde kaotik koşullar içerdiği söylenebilir.

Mahalle özellikleri açısından ise, hipotezlerle uyumlu olarak mahallenin fiziksel özellikleri ve mahalle stresi kentsel bölgelerde, mahallenin sosyal ve fiziksel yapısı ile komşulardan alınan sosyal destek kırsal bölgelerde daha yüksek bulunmuştur. Alanyazındaki diğer çalışmalar da kırsal bölgelerde kaynaklara ulaşımın

kısıtlı olduğunu (örn., Vernon-Feagans ve ark., 2010), ancak sosyal ilişkilerin güçlü olduğunu (Pinderhughes ve ark., 2001) rapor etmiştir. Diğer yandan, özellikle suç oranlarının daha yüksek olmasından dolayı, kentsel bölgelerin daha stresli olduğu bildirilmiştir (Ewart ve Suchday, 2002). Ayrıca, mahallenin sosyal-fiziksel yapısı için kullanılan ölçüm aracı komşularla ilişkiler, akrabalara yakınlık ve çocukların güvenliği gibi maddeleri içermektedir. Türkiye’de yapılan bir başka çalışmada, kırsal bölgelerde mahalleden alınan sosyal desteğin kentsel bölgelere kıyasla daha fazla olduğu belirtilmiştir (Baydar ve ark., 2010). Dolayısıyla, kişiler arası ilişkilerin daha güçlü olması, kırsal bölgelerde sosyal desteğin yüksek olduğu bulgusu ile tutarlıdır.

Ebeveynlik davranışları kıyaslandığında, açıklayıcı akıl yürütme davranışları kentsel yoksullukta kısmen daha yüksek bulunmuştur. Annenin özerklik destekleyici davranışları açısından ise farklılık bulunmamıştır. Alanyazındaki bazı çalışmalar, kırsal bölgelerde yaşayan annelerin daha olumsuz ebeveynlik davranışları gösterdiğini rapor etmiştir (Bornstein ve ark., 2008). Diğer yandan, Türkiye’de yapılan bir çalışma (Nacak ve ark., 2011), okul öncesi dönem çocuğu olan ve kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan düşük eğitilmiş annelerin sıcaklık, açıklayıcı akıl yürütme ve cezalandırma gibi ebeveynlik davranışlarında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Dolayısıyla, farklı kültürlerde yaşayan annelerin ebeveynlik davranışları, kentsel ve kırsal yoksulluktan farklı şekillerde etkilenebilir. Türkiye’de ise, kentsel ve kırsal yoksullukta annelerin ebeveynlik davranışlarının büyük oranda benzerlik gösterdiği söylenebilir. Bu benzerlik, annelerin eğitim seviyelerinin benzer olması ile açıklanabilir. Eğitim seviyesi, ebeveynlik davranışlarının önemli bir yordayıcısı olduğundan (Carr ve Pike, 2012), bu çalışmada annelerin ebeveynlik davranışlarının benzer bulunması, eğitim seviyelerinin kentsel ve kırsal yoksullukta farklılaşmaması ile açıklanabilir.

Ebeveynlik görüşleri açısından incelendiğinde ise, öncelikle annelerin çocuklarının eğitime dair beklentileri karşılaştırılmıştır. Hipotezle paralel olarak, kentsel yoksullukta yaşayan annelerin kırsal yoksullukta yaşayan annelere kıyasla, çocuklarının daha yüksek eğitim almasını beklediği görülmüştür. Bu bulgu, daha önce Amerika’da yapılan çalışmalarının bulguları ile tutarlıdır (McCracken ve Barcinas, 1991). Ayrıca, kırsal bölgelerde yaşayan ebeveynlerin çocuklarının eğitime daha az yatırım yapması (Rosignano ve ark., 2006), çocuklarının alacağı eğitime dair daha düşük beklentilerinin olması bulgusu ile tutarlıdır. Ayrıca, Türkiye’de kırsal bölgelerdeki okullarda çalışan öğretmenlerle yapılan bir çalışmada, öğretmenler, velilerin çocuklara ve okula dair ilgisiz olduğunu bildirmişlerdir (Palavan ve Donuk, 2016). Ayrıca, kırsal kesimdeki okulların eğitim materyallerinin eksikliği, hijyen problemi, ısınma ve ulaşım zorlukları gibi çeşitli fiziksel yetersizlikler rapor edilmiştir. Bu yetersizlikler de ebeveynlerin eğitime dair beklentilerini olumsuz etkileyebilir. Kırsaldan kente göçün nedenlerinden birinin eğitim gibi hizmetlere daha kolay ulaşma amacı olması da bu açıklamayı destekler niteliktedir (Sevinç ve ark., 2018). Bu konuda, Türkiye’de yapılan bir çalışma olmaması nedeniyle, elde edilen bulgular Türkiye’de ebeveynlerin çocuklarının eğitimlerine yönelik tutumlarına dair bilgi vermesi açısından önemlidir.

Annelerin çocuk gelişimine dair görüşlerini incelemek için, kentsel ve kırsal yoksullukta yaşayan annelerin “bir çocuğun gelişmesi ve büyümesi için neler gereklidir?” sorusuna verdikleri cevapları incelenmiş ve yanıtların büyük oranda benzer olduğu görülmüştür. Beslenme, aile ortamı ve sevgi her iki gruptaki annelerin de en sık rapor ettiği cevaplar olmuştur. Sadece mahalle imkânlarının önemi kırsal bölgelerdeki anneler tarafından daha fazla vurgulanmıştır. Bu durum, kırsal bölgelerde mahalle imkanlarının kısıtlı olması ile açıklanabilir (Vernon-Feagans ve ark., 2010). Annelerin çocukları ile sohbetlerinin içeriği incelendiğinde ise, her iki grup da çocuklarıyla en sık çocukların merak ettiği konular veya okul hakkında konuştuğunu belirtmiştir. Farklılıklar incelendiğinde ise, kentsel yoksullukta yaşayan anneler, çocukları ile nasihatler ve eğitici aktiviteler üzerine daha sık konuşurken, kırsal bölgelerdeki anneler ise gelecek ve ev işleri hakkında çocuklarıyla daha sık sohbet ettiklerini bildirmişlerdir. Bu farklılıklar ailelerin yaşam tarzındaki farklılıkları yansıtır olabilir. Örneğin, kentsel bölgelerdeki annelerin çocuklarıyla eğitici aktiviteler hakkında daha fazla konuşması, daha sık eğitici aktivite yapmalarından kaynaklanabilir. Kırsal bölgelerde ise çocuklar ev

işlerine daha fazla dâhil ediliyor olabilir. Dolayısıyla, bazı farklılıklara rağmen, kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan annelerin çocuk gelişimine dair görüşleri ve çocuklarıyla sohbetlerinin genel olarak benzediği söylenebilir. Bu bulgular, Türkiye’de yapılan bir diğer çalışma olan Nacak ve arkadaşlarının (2011) bulguları ile paraleldir. Nacak ve arkadaşları, kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan düşük eğitimli annelerin okul öncesi dönemdeki çocuklarının gelişimsel dönüm noktalarına ulaşması ile ilgili beklentilerinin oldukça benzer olduğunu bildirmişlerdir. Ebeveynlik tutum ve inançları, ebeveynlik davranışlarının önemli bir yordayıcısıdır (Bornstein, 2012). Bu çalışmada da kentsel ve kırsal bölgelerdeki annelerin özerklik destekleyici ebeveynlik davranışlarının benzer olması ve açıklayıcı akıl yürütme davranışlarının da sınırda anlamlı olarak farklılaşması, ebeveynlik görüşlerinin de benzer olması ile açıklanabilir.

Son olarak, çocukların günlük aktiviteleri kırsal ve kentsel bölgeler için karşılaştırılmıştır. Çocukların kentsel bölgelerde tabletlerle, kırsal bölgelerde ise hayvanlarla ve tarlada daha sık oynadıkları bulunmuştur. Alanyazındaki bir başka çalışmada (Loucaides ve ark., 2004), çocukların kırsal bölgelerde daha geniş ve güvenli bir çevrede yaşadıkları, kentsel bölgelerde ise çocukların ev ortamında fiziksel aktivite ile ilgili materyallerinin daha fazla olduğu bildirilmiştir. Türkiye’de yapılan bir çalışmada ise (Özdirenç ve ark., 2005), kentsel bölgelerde yaşayan çocukların genellikle ev içi aktiviteler yaptığı, kırsal bölgelerde yaşayan çocukların ise genellikle ev dışı aktiviteler yaptığı belirtilmiştir. Bu çalışmada, kentsel bölgelerdeki çocukların tabletle, kırsal bölgelerdeki çocukların ise tarlada oynaması, Özdirenç ve arkadaşlarının (2005) bulguları ile tutarlıdır. Ancak, çocukların sokakta arkadaşları ile oynama sıklıklarında bir farklılık bulunmamıştır. Bu durum, kentsel yoksulluktaki ailelerin şehir merkezinden daha uzakta yaşaması ve çevrenin çocukların sokakta oynamasına uygun olması ile açıklanabilir. Ayrıca, çocukların bazı ev içi aktivitelerinde (örn., akıllı telefon) de benzerlikler bulunmuştur. Akıllı telefonla oynama sıklıklarının benzer olması, kentsel ve kırsal bölgelerdeki evlerde akıllı telefonların benzer oranda bulunması ile açıklanabilir. Gerçekten de bu çalışmanın örnekleminde, kentsel bölgelerdeki evlerde bu oran %85 iken, kırsal bölgelerdeki evlerde %78’dir. Ayrıca, bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\chi^2(1, 274) = 1.73, p = .188$). Ayrıca, yine Türkiye’de yapılan bir çalışmada (Kızıltaş ve Ertör, 2018), ebeveynlerin çoğunun okul öncesi çocuklarının akıllı telefonla oynamasına izin verdiği (yaklaşık %30’unun her gün akıllı telefon kullandığı) ve acil bir işleri olduğunda oyalamak, ağladığında susturmak, yemek yedirmek veya oyun oynaması için çocukların akıllı telefon kullanmasına izin verdikleri bildirilmiştir. Dolayısıyla, ebeveynlik davranışları ve görüşlerinin yanı sıra, çocukların günlük aktivitelerinin de kentsel ve kırsal yoksullukta oldukça benzer olduğu görülmüştür.

Çalışmanın bulguları değerlendirilirken sınırlılıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Öncelikle, çalışmanın verisi sadece iki ilin kentsel ve kırsal bölgelerinden toplanmıştır. Bu durum, bulguların bütün Türkiye’ye genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Ayrıca, çalışmanın örneklemi, Ankara ve Mersin gibi iki büyük şehirden alınmıştır. Dolayısıyla, bulgular daha küçük şehirlerin kentsel ve kırsal bölgelerini yansıtmayabilir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı, bütün anketlerin anneler tarafından tamamlanmış olmasıdır. Sosyal istenirliğin yanı sıra, anketlerin aynı kişi tarafından doldurulmasından dolayı, paylaşılan yöntem varyansı riski göz önünde bulundurulmalıdır.

Sınırlılıklarının yanı sıra, çalışmanın alanyazına önemli katkıları bulunmaktadır. Türkiye’de kentsel ve kırsal yoksulluğun çocukların gelişimini etkileyecek koşullarının kıyaslanmasına dair çalışmalar sınırlıdır. Örneğin, Nacak ve ark. (2011) tarafından yapılan çalışmada düşük ve yüksek eğitimli annelerin ebeveynlik davranışları (örn., sıcaklık, cezalandırıcı ebeveynlik vb.) ve gelişimsel dönüm noktalarına dair beklentileri (örn., öz-denetim, sosyal/bilişsel beceriler vb.) karşılaştırılmıştır. Mevcut çalışmada ise kentsel ve kırsal yoksulluk yaşam koşulları incelenmiş, ebeveynlik davranış ve tutumları hem ölçekler hem de açık uçlu sorular aracılığı ile detaylı bir şekilde kentsel ve kırsal yoksulluk açısından karşılaştırılmıştır. Bulguların, kentsel ve kırsal yoksulluğun çocukların gelişimine etkisini açıklamak için yapılacak çalışmalarda hangi özelliklerin öncelikli olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda yol gösterici olması beklenmektedir. Örneğin, gelir

düzeyi, gıda güvencesizliği, ev ortamındaki uyaranlar ve yaşanan mahallenin olanakları gibi değişkenlerin kentsel ve kırsal yoksullukta farklılaşmış olması nedeniyle, kentsel ve kırsal bölgeleri karşılaştıran çalışmalarda bu değişkenlere yer verilmesinin önemli olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, çalışma bulguları kentsel ve kırsal yoksulluğun birçok açıdan farklılaşırken evdeki kaotik koşullar, materyal sıkıntısı ve bazı ebeveynlik davranışları açısından benzer olduğunu göstermiştir. Elde edilen bulgular, kentsel ve kırsal yoksullukta uygulanacak sosyal politikaları düzenlerken göz önünde bulundurulabilir. Örneğin, kırsal bölgelerdeki fiziksel koşulları (örn., ev ortamındaki uyaranlar) ve olanakları (mahalle imkanları) arttırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir. Ayrıca bulgular, uygulanacak müdahale programlarında kentsel ve kırsal bölgeler için ihtiyaçların belirlenmesi ve uygun müdahalelerin yapılmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle kırsal bölgelerde, eğitimin önemini vurgulamaya ve ebeveynlik davranışlarını (örn., açıklayıcı akıl yürütme) iyileştirmeye yönelik müdahaleler yapılması planlanabilir. Son olarak, çalışma bulgularının, kentsel ve kırsal yoksullukla ilgili yapılacak olan çalışmalardan elde edilen sonuçların yorumlanması konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Örneğin, çocukların gelişimine dair kentsel ve kırsal bölgelerdeki benzerlik ve farklılıkların, buraların hangi yaşam koşullarından kaynaklanmış olabileceğine dair çıkarımlar yapılmasına olanak sağlayacaktır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki kentsel ve kırsal bölgelerin karşılaştırılması ve bölgesel farklılıkların tespit edilmesi önerilmektedir. Ayrıca, kentsel ve kırsal bölgelerde yaşayan çocukların gelişimlerinin karşılaştırılması da çocuklara uygulanacak müdahaleler açısından bilgilendirici olacaktır.

Teşekkür	Veri toplama sürecinde yardımcı olan lisans öğrencileri ve çalışmaya katılan bütün ebeveynlere teşekkür ederiz.
Etik Kurul Onayı	Çalışmanın etik izni Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Protokol numarası: 2018-SOS-132, Onay Tarihi: 08.08.2018), veri toplama izni ise Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınmıştır.
Bilgilendirilmiş Onam Hakem Değerlendirmesi	Çalışma için tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.
Yazar Katkısı	Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması	Çalışma Konsepti/Tasarım- Ş.O.A., S.K.B.; Veri Toplama- Ş.O.A., Veri Analizi/Yorumlama- Ş.O.A., S.K.B.; Yazı Taslağı- Ş.O.A., S.K.B.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Ş.O.A., S.K.B.; Son Onay ve Sorumluluk- Ş.O.A., S.K.B.
Finansal Destek	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
	Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Acknowledgements	We would like to thank the undergraduate students who helped with the data collection process and all the parents who participated in the study.
Ethics Committee Approval	Ethical permission for the study was obtained from the Middle East Technical University Human Research Ethics Committee (Protocol number: 2018-SOS-132, Approval Date: 08.08.2018), and data collection permission was obtained from the Ministry of National Education.
Informed Consent	Informed consent was obtained from all participants for the study. Peer-review: Externally peer-reviewed.
Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- Ş.O.A., S.K.B.; Data Acquisition- Ş.O.A.; Data Analysis/Interpretation- Ş.O.A., S.K.B.; Drafting Manuscript- Ş.O.A., S.K.B.; Critical Revision of Manuscript- Ş.O.A., S.K.B.; Final Approval and Accountability- Ş.O.A., S.K.B.
Conflict of Interest	The authors have no conflict of interest to declare.
Grant Support	The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri

Author Details

Şükran Okur-Ataş (Dr. Öğretim Üyesi)

¹ TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

0000-0002-3471-0209

sukran.okur@gmail.com

Sibel Kazak Berument (Prof. Dr.)

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye

0000-0001-5670-0610

Kaynakça | References

- Alemdar, T., Demirdöğen, A. ve Ören, M. N. (2012, Eylül, 5-7). Kırsal yoksulluk ölçüm sorunu ve Türkiye. *10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 322-329. Konya, Türkiye.
- Alkire, S. ve Santos, M. E. (2014). Measuring acute poverty in the developing world: Robustness and scope of the multidimensional poverty index. *World Development*, 59, 251-274. <http://dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.01.026>
- Baydar, N. ve Bekar, O. (2007). *Early childhood HOME-TR observation and interview scales*. http://portal.ku.edu.tr/*ECDET/index.htm adresinden 28 Mart 2022 tarihinde alınmıştır.
- Baydar, N., Kuntay, A., Goksen, F., Yagmurlu, B. ve Cemalcılar, Z. (2010). *Türkiye'de erken çocukluk gelişim ekolojileri araştırması* (Proje No: 106K347). TÜBİTAK.
- Bornstein, M. H. (2012). Cultural approaches to parenting. *Parenting: Science and Practice*, 12(2-3), 212-221. doi:10.1080/15295192.2012.683359
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L., Heslington, M., Gini, M., Suwalsky, J. T., Venuti, P., de Falco, S., Giusti, Z. ve Zingman de Galperin, C. (2008). Mother-child emotional availability in ecological perspective: Three countries, two regions, two genders. *Developmental Psychology*, 44(3), 666-680. doi:10.1037/0012-1649.44.3.666
- Bourguignon, F. ve Chakravarty, S. R. (2019). The measurement of multidimensional poverty. S. R. Chakravarty (Ed.), *Poverty, social exclusion and stochastic dominance* içinde (s. 83-107) Springer.
- Bradley, R. H. ve Caldwell, B. M. (1984). The HOME Inventory and family demographics. *Developmental Psychology*, 20(2), 315-320. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.20.2.315>
- Bronfenbrenner, U. (1979). Contexts of child rearing: Problems and prospects. *American Psychologist*, 34(10), 844-850.
- Bronfenbrenner, U. ve Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental process. W. Damon ve R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology, Vol. I: Theoretical models of human development* (s. 993-1028) içinde John Wiley & Sons, Inc.
- Carr, A. ve Pike, A. (2012). Maternal scaffolding behavior: Links with parenting style and maternal education. *Developmental Psychology*, 48(2), 543-551. doi:10.1037/a0025888
- Champion, T. ve Hugo, G. (2017). Introduction: Moving beyond the urban-rural dichotomy. T. Champion ve G. Hugo (Ed.), *New forms of urbanization* içinde (s. 3-24) Routledge.
- Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Durgun, Ö. (2011). Türkiye'de yoksulluk ve çocuk yoksulluğu üzerine bir inceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6(1), 143-154.
- Evans, G. W. (2004). The environment of childhood poverty. *American Psychologist*, 59(2), 77-92. doi:10.1037/0003-066X.59.2.77
- Evans, G. W., Boxhill, L. ve Pinkava, M. (2008). Poverty and maternal responsiveness: The role of maternal stress and social resources. *International Journal of Behavioral Development*, 32(3), 232-237. doi:10.1177/0165025408089272
- Evans, G. W., Gonnella, C., Marcynyszyn, L. A., Gentile, L. ve Salpekar, N. (2005). The role of chaos in poverty and children's socioemotional adjustment. *Psychological Science*, 16(7), 560-565. <https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.01575.x>
- Ewart, C. K. ve Suchday, S. (2002). Discovering how urban poverty and violence affect health: Development and validation of a Neighborhood Stress Index. *Health Psychology*, 21(3), 254-262. doi:10.1037//0278-6133.21.3.254
- Ferguson, K. T., Cassells, R. C., MacAllister, J. W. ve Evans, G. W. (2013). The physical environment and child development: An international review. *International Journal of Psychology*, 48(4), 437-468. <http://dx.doi.org/10.1080/00207594.2013.804190>
- Foster, T. D., Froyen, L. C., Skibbe, L. E., Bowles, R. P. ve Decker, K. B. (2016). Fathers' and mothers' home learning environments and children's early academic outcomes. *Reading and Writing*, 29(9), 1845-1863. doi:10.1007/s11145-016-9655-7
- Fotso, J. C. (2006). Child health inequities in developing countries: Differences across urban and rural areas. *International Journal for Equity in Health*, 5, 9. doi:10.1186/1475-9276-5-9
- Hair, N. L., Hanson, J. L., Wolfe, B. L. ve Pollak, S. D. (2015). Association of child poverty, brain development, and academic achievement. *JAMA Pediatrics*, 169(9), 822-829. doi: 10.1001/jamapediatrics.2015.1475
- Kızıltaş, E. ve Ertör, E. (2018). Okul öncesi eğitim alan çocukların akıllı telefon kullanımı ile ilgili aile görüşlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1-18.

- Koç, G. (2017). *The Relationship between culture specific parenting and conduct problems and internalization of rules of children from disadvantaged backgrounds*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Kotchick, B. A., Dorsey, S. ve Heller, L. (2005). Predictors of parenting among African American single mothers: Personal and contextual factors. *Journal of Marriage and Family*, 67(2), 448-460. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2005.00127.x>
- Lampard, J. E., Voigt, M. D. ve Bornstein, M. H. (2000). Urban and rural parenting. L. Balter (Ed.), *Parenthood in America: An encyclopedia* içinde (s. 442-444) ABC-CLIO Press.
- Loucaides, C. A., Chedzoy, S. M. ve Bennett, N. (2004). Differences in physical activity levels between urban and rural school children in Cyprus. *Health Education Research*, 19(2), 138-147. doi:10.1093/her/cyg014
- Magnuson, K. A. ve Duncan, G. J. (2002). Parents in poverty. M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting volume 4: Social conditions and applied parenting* içinde (s. 95-122) Lawrence Erlbaum Associates.
- Matheny Jr, A. P., Wachs, T. D., Ludwig, J. L. ve Phillips, K. (1995). Bringing order out of chaos: Psychometric characteristics of The Confusion, Hubbub, and Order Scale. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16(3), 429-444. [https://doi.org/10.1016/0193-3973\(95\)90028-4](https://doi.org/10.1016/0193-3973(95)90028-4)
- Matthews, H., Taylor, M., Sherwood, K., Tucker, F. ve Limb, M. (2000). Growing-up in the countryside: Children and the rural idyll. *Journal of Rural Studies*, 16(2), 141-153. [https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(99\)00059-5](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(99)00059-5)
- McCracken, J. D. ve Barcinas, J. D. T. (1991). Differences between rural and urban schools, student characteristics, and student aspirations in Ohio. *Journal of Research in Rural Education*, 7(2), 29-40.
- Miser, T. M. ve Hupp, J. M. (2012). The influence of socioeconomic status, home environment, and childcare on child language abilities. *Current Psychology*, 31(2), 144-159. doi: 10.1007/s12144-012-9139-0
- Nacak, M., Yağmurlu, B., Durgel, E. ve van de Vijver, F. (2011). Metropol ve Anadolu'da ebeveynlik: Biliş ve davranışlarda şehrin ve eğitim düzeyinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 85-100.
- Okur-Ataş, Ş. ve Berument, S. K. (2023). School readiness of Turkish children living in poverty: The mediating roles of home environment and maternal behaviors. *Early Education and Development*, 34(8), 1779-1798. <https://doi.org/10.1080/10409289.2022.2127291>
- Özdemir, Y., Sağkal, A. S., Salman-Engin, S., Çevik, A. Ç. ve Gür, G. (2020). Türkiye'de birlikte ebeveynlik deneyimleri: Nitel bir çalışma. *Nesne Dergisi*, 8(16), 43-48. doi: 10.7816/nesne-08-16-04
- Özdirenc, M., Özcan, A., Akin, F. ve Gelecek, N. (2005). Physical fitness in rural children compared with urban children in Turkey. *Pediatrics International*, 47(1), 26-31. <https://doi.org/10.1111/j.1442-200x.2004.02008.x>
- Palavan, Ö. ve Donuk R. (2016). Kırsal kesimde görev yapan öğretmenlerin sorunları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 109-128. <https://doi.org/10.29065/usakead.232430>
- Paterson, G. ve Sanson, A. (1999). The association of behavioural adjustment to temperament, parenting and family characteristics among 5-year-old children. *Social Development*, 8(3), 293-309. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00097>
- Paúl, C., Fonseca, A. M., Martín, I. ve Amado, J. (2003). Psychosocial profile of rural and urban elders in Portugal. *European Psychologist*, 8(3), 160-167. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.8.3.160>
- Pinderhughes, E. E., Nix, R., Foster, E. M., Jones, D. ve Conduct Problems Prevention Research Group. (2001). Parenting in context: Impact of neighborhood poverty, residential stability, public services, social networks, and danger on parental behaviors. *Journal of Marriage and Family*, 63, 941-953. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00941.x>
- Ravallion, M., Chen, S. ve Sangraula, P. (2007). New evidence on the urbanization of global poverty. *Population and Development Review*, 33(4), 667-701. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2007.00193.x>
- Roscigno, V. J., Tomaskovic-Devey, D. ve Crowley, M. (2006). Education and the inequalities of place. *Social Forces*, 84(4), 2121-2145. <https://doi.org/10.1353/sof.2006.0108>
- Russell, M., Harris, B. ve Gockel, A. (2008). Parenting in poverty: Perspectives of high-risk parents. *Journal of Children and Poverty*, 14(1), 83-98. <https://doi.org/10.1080/10796120701871322>
- Schmidt, K. L., Merrill, S. M., Gill, R., Miller, G. E., Gadermann, A. M. ve Kobor, M. S. (2021). Society to cell: How child poverty gets "Under the Skin" to influence child development and lifelong health. *Developmental Review*, 61, Article 100983. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.100983>
- Sevinç, G., Davran, M. K. ve Sevinç, M. R. (2018). Türkiye'de kırdan kente göç ve göçün aile üzerindeki etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82. <https://doi.org/10.25204/iktisad.330930>
- Sümer, N., Harma, M. ve Solak, N. (2013). İşsiz yaşam: İşsizliğin ve iş güvencesizliğinin birey ve aile üzerindeki etkileri. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Vernon-Feagans, L., Gallagher, K. C. ve Kainz, K. (2010). The transition to school in rural America. J. L. Meece ve J. S. Eccles (Ed.), *Handbook of research on schools, schooling, and human development* içinde (s. 163-184) Routledge.

- Votruba-Drzal, E. (2003). Income changes and cognitive stimulation in young children's home learning environments. *Journal of Marriage and Family*, 65(2), 341-355. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2003.00341.x>
- Wagle, U. (2002). Rethinking poverty: Definition and measurement. *International Social Science Journal*, 54(171), 155-165. doi: 10.1111/1468-2451.00366
- Weber, B., Jensen, L., Miller, K., Mosley, J. ve Fisher, M. (2005). A critical review of rural poverty literature: Is there truly a rural effect? *International Regional Science Review*, 28(4), 381-414. <https://doi.org/10.1177/0160017605278996>
- Wehler, C. (1994, Ocak, 21-22). The use and refinement of CCHIP survey items for a general population survey [Sunum]. Food and Consumer Service, United States Department of Agriculture Conference on Food Security Measurement and Research, Washington, D.C., ABD.
- Wehler, C. A., Scott, R. I. ve Anderson, J. J. (1992). The community childhood hunger identification project: A model of domestic hunger-demonstration project in Seattle, Washington. *Journal of Nutrition Education*, 24, 29S-35S. [https://doi.org/10.1016/S0022-3182\(12\)80135-X](https://doi.org/10.1016/S0022-3182(12)80135-X)
- Yagmurlu, B. ve Sanson, A. (2009). The role of child temperament, parenting and culture in the development of prosocial behaviors. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88. doi:10.1080/00049530802001338.
- Zezza, A. ve Tasciotti, L. (2010). Urban agriculture, poverty, and food security: Empirical evidence from a sample of developing countries. *Food Policy*, 35(4), 265-273. doi:10.1016/j.foodpol.2010.04.007